

Kannanotto
15.3.2024

Kannanotto:

§ 31 Vammaisten vaativat erityispalvelut

Vammaisneuvosto ilmaisee vakavan huolensa vammaisten vaativissa erityispalveluissa ilmenneistä epäkohdista.

Vammaisneuvoston jäsenille on tullut lukuisia yhteydenottoja vammaisilta asiakkailta, heidän omaisiltaan ja Pirhan vaativien erityispalvelujen vastuualueen henkilöstöltä. Yhteydenotot ovat koskeneet mm. vammaispalvelujen saatavuutta, vammaisten henkilöiden ja vammaispalvelujen henkilöstön turvallisuuden varmistamista, henkilöstön saatavuutta, terveydenhuollollisia päivystystilanteita sekä terveyspalveluiden saatavuutta ja laatua vammaisten asiakkaiden kohdalla.

Puutteet vammaisten asiakkaiden palveluissa aiheuttavat riskin sekä henkilöstön saatavuuteen ja jaksamiseen, että vammaisten henkilöiden hyvinvoinnille. Lisäksi puutteet voivat aiheuttaa hoidollisia puutteita ja/tai laiminlyöntejä, vakavia vaaratilanteita sekä epäinhimillistä kärsimystä vammaisille.

Vammaisneuvosto on käynyt keskustelua vammaisten vaativista erityispalveluista hyvinvointialueella. Vammaisneuvosto esittää huolensa seuraaviin huomioihin:

1. Kehitysvammaisten pääsy terveys- ja kuntoutuspalvelujen piiriin on vakavasti vaarantunut

Vammaispalvelujen toimialueen johtoryhmä on 24.1.2023 linjannut lääkärin resurssivajeesta johtuen, että lääkärin vastaanotolle pääsevät ainoastaan alle 8-vuotiaat kuntoutussuunnitelmaa tarvitsevat lapset sekä 16-vuotta täyttäneet nuoret eläkettä koskevia lausuntoja varten. Pirhan vammaisille asiakkaille lähetetyissä ajanvarauskirjeissä kerrotaan, että tilanteen piti parantua syksyn 2023 aikana. Kuitenkin kyseistä ohjausryhmän kirjettä on lähetetty asiakkaille yhä marraskuussa 2023. Alkuvuonna 2024 ei edelleenkään ole tarjolla lääkäriaikoja.

2. Kehitysvammaisten pääsy akuuttisairaanhoidollisten palvelujen piiriin on vakavasti vaarantunut

Päivystysaikoina päivystyksen siirtyminen Acutaan on merkittävä heikennys kehitysvammaisten ja autististen henkilöiden akuuteissa terveyttä koskevissa tilanteissa sekä sairauksien että mahdollisten rajoitustoimenpiteitä vaativien tilanteiden osalta. Näille asiakasryhmille siirtyminen ruuhkaiseen ja heille vieraaseen paikkaan aiheuttaa lisäongelmia, haastavaa käyttäytymistä ja pahimmillaan vaaratilanteita ensiavussa niin henkilöstölle kuin muille asiakkaille. Pelkkä rauhallinen huone uudessa ympäristössä ei ole ratkaisu asiaan. Lisäksi kuljetustilanteet aiheuttavat haasteita ambulanssihenkilöstölle, asiakkaille ja saattajille. Saattajaa ei aina ole saatavilla yksiköstä. Tilanne jättää yksikön muut kuntoutujat ja henkilökunnan huonoon tilanteeseen.

3. Kehitysvammalääkärien puute /vähyys ja eriarvoisuus lääkärille pääsyssä

Erityishuoltolakiin perustuvien palvelujen (kuten lääkärikäynnit ja kuntoutussuunnitelmien laatiminen) pitää olla maksuttomia kehitysvammaisille. Maksuttomuus ei toteudu, mikäli vammaispalveluiden poliklinikan lääkärin tehtäviä siirretään terveyskeskuslääkärin vastaanotolle. Terveyskeskuslääkärin asiantuntemus kehitysvammaisten erityispiirteisiin tai hoidollisiin ja kuntoutuksellisiin tarpeisiin ei ole riittävää eikä siten riittävän laadukasta. Kehitysvammalääketieteen erityisosaamista ja kuntoutusasioita ei voida siirtää terveyskeskuslääkäreiden hoidettavaksi. Vammaisten asiakkaiden kuntoutussuunnitelmat ja kuntoutuspäätökset viivästyvät kohtuuttomasti.

Vammaispalvelujen toimialueen johtoryhmän linjaus 24.1.2023 asettaa kehitysvammaiset keskenään eriarvoiseen asemaan palvelujen saamisessa. Kehitysvamman takana on monenlaisia oireyhtymiä, joihin liittyvää erityisosaamista pitää parantaa. Erikoissairaanhoidon harvinaisten sairauksien ja neurologien tietämystä ja konsultointia on kehitettävä ja yhteistyötä tulee lisätä. Eri vammaaryhmiä/oireyhtymiä edustavien yhdistysten asiantuntemusta tulee aktiivisesti käyttää osaamisen lisäämiseksi. Yhdistysten kokemusasiantuntijoiden avulla lisätään asiakasymmärrystä ja vammaisten henkilöiden parempaa kohtaamista.

4. Kuntoutusyksikössä on ilmennyt vaaratilanteita / vartijaresurssien vähyys

Autismi- ja psykososiaalisissa kuntoutusyksiköissä on henkilöstöltä ja asiakkaiden omaisilta tullut yhteydenottoja vakavista turvallisuusongelmista. Psykiatristen osastojen siirryttyä pois alueelta vartijaresurssit eivät ole olleet riittäviä tai saatavilla uhkatilanteissa riittävässä määrin ja riittävän nopeasti.

5. Henkilöstön hyvinvointi ja turvallisuus ovat vaarantuneet

Hyvinvoiva henkilöstö on Pirhan yksi kärkistrategia. Henkilöstöä on kuunneltava. Henkilöstön hyvinvointiin pitää panostaa pitovoiman vuoksi ja alan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi sekä henkilöstön työolosuhteiden parantamiseksi.

Pirhan aluevaltuuston hyväksymä hyvinvointialuestrategia määrittää pitkän aikavälin tavoitteet ja palvelustrategian ylätason linjaukset vuosille 2023–2025. Strategian neljä kärkeä ovat tärkeintä on ihminen, yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut, hyvinvoivat työntekijät sekä yhdessä yhteen toimiva hyvinvointialue.

Vammaisten asiakkaiden palveluiden saatavuus ja laatu on turvattava välittömällä toimenpiteillä:

- Asiakkaiden oikeus saada oikea-aikaista laadukasta palvelua tulee varmistaa viipymättä.
- Epäkohdat vammaisten asukkaiden palveluissa on otettava vakavasti.
- Pirhan strategiaa ja erityisesti vammaispalvelujen palvelulupausta tulee noudattaa.
- Epäkohdat tulee korjata yhdessä henkilöstön kanssa heitä aidosti kuunnellen.
- Kehitysvammaisten yhdenvertaisuus terveys- ja kuntoutuspalvelujen piiriin pääsyssä tulee varmistaa.
- Henkilöstön ja asiakkaiden viestittävä huoli turvallisuudesta on huomioitava.
- Henkilöstön hyvinvointi ja turvallisuus pitää varmistaa.
- Vartijaresurssien riittävyys ja turvallisuus kuntoutusyksiköissä tulee varmistaa.
- Akuuttipäivystys tulee järjestää siten, että asiakkaan ja henkilöstön turvallisuus voidaan varmistaa ja hoito voidaan toteuttaa kuntoutusyksiköistä poistumatta muualle, lukuun ottamatta tutkimusten ja hoidon edellyttämiä akuutteja tarpeita, joita ei Pitkänien yksiköissä voida toteuttaa.

Kehitysvammaisten terveys- ja kuntoutuspalvelujen takaaminen sekä kehitysvammaisten keskinäinen yhdenvertaisuus

Hyvinvointialueen johdon tulee tehdä kaikki mahdolliset toimet, jotta kehitysvammaiset saavat parhaan mahdollisen yhdenvertaisen, oikea-aikaisen ja laadukkaan hoidon turvallisesti.

Henkilökunnan turvallisuus on taattava ja heille tulee järjestää mahdollisuus toimia asianmukaisesti ja parhailla mahdollisilla hoitokeinoilla.

Kehitysvammaisten akuuttisairaanhoidon takaaminen

Akuuteissa sairaustilanteissa kehitysvammaisen asiakas tulee siirtää jatkotutkimuksiin ja hoitoon ensiavun kautta sujuvasti, ja silloinkin tutun hoitajan kanssa. Lähtökohtaisesti kehitysvammaisen terveyden hoitaminen tutussa ympäristössä/ kuntoutusyksikössä on paras vaihtoehto. Tämän varmistamiseksi on järjestettävä riittävä lääkäriresurssi myös päivystysaikaan.

Henkilöstön hyvinvoinnin ja turvallisuuden takaaminen

Hyvinvoiva henkilöstö on Pirhan yksi kärkistrategia. Henkilöstöä on kuunneltava. Henkilöstön hyvinvointiin pitää panostaa pitovoiman vuoksi ja alan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi sekä henkilöstön työolosuhteiden parantamiseksi. Henkilökunnan turvallisuus ja viihtyvyys työssä tulee varmistaa, jotta työntekijät saadaan pidettyä Pirhan työntekijöinä ja alalle voidaan saada tarvittua henkilökuntaa. Hyvinvointialueella ei myöskään ole moraalista oikeutta vaientaa henkilökunnan mielipiteitä, esiintuomia ongelmia tai epäkohtia.

Henkilöstöltä saadun palautteen perusteella moniammatilliset työryhmät eivät huomioi riittävässä määrin potilastyötä tekevien ammattilaisten mielipiteitä kuntoutuksellisista ja hoidollisista asioista. Moniammatillinen työryhmä voi olla jopa eri mieltä asiakkaiden hoidon tarpeista ja hoidosta eikä arviot perustu välttämättä potilaan henkilökohtaiseen tapaamiseen. On ensiarvoisen tärkeää, että henkilöstöä, joka toteuttaa kuntoutusta, kuunnellaan. Myös kuntoutujien oma ja omaisten mielipide tulee kuulluksi ja otetaan tosiasiallisesti mukaan hoidon onnistumiseksi.

Tampereella 15.3.2024

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto

Perusteet:

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus, terveystyökalu

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia, vammaispalvelujen palvelulupaus

Kannanotto toimitetaan tiedoksi ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjalle, vammaisten vaativien erityispalvelujen vastuualueelle ja sairaalapalvelujen vastuualueelle sekä akuuttihoidon toimialueelle. Mikäli tilanne ei parane, asia viedään tarvittaessa eteenpäin aluehallintovirastolle, Valviralle ja yhdenvertaisuusvaltuutetulle ja/tai eduskunnan oikeusasiamiehelle riippuen tilanteesta vaadittavista jatkotoimenpiteistä.

Jakelu:

Tuulikki Parikka, Vammaisten palveluiden toimialuejohtaja

Päivi Tryyki, Ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjajohtaja

Mari Niinivirta, Vaativien erityispalveluiden vastuualuejohtaja vs.

Juha Kinnunen, Sairaalapalvelujen palvelulinjajohtaja

Niina Ruopsa, Akuuttihoidon toimialuejohtaja

Marjo Niskanen, Päivystys vastuualuejohtaja